

Дарина Кучер
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

НЕПЕРЕКЛАДНІ МОВНО-КУЛЬТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ У ПЛОЩИНІ КІНОТЕКСТУ

У дослідженні проаналізовано чотири основні способи перекладу фразеологічних одиниць: повне збереження образу, часткову заміну образності, повну заміну образності, зняття образності. Простежено, як ці способи були застосовані під час перекладу телесеріалу «Друзі», та зроблено висновки щодо переваг їхнього використання.

Ключові слова: фразеологізм, фразальні дієслова, образність, національна культура.

The study analyzes four main ways of translating phraseological units: complete preservation of the image, partial replacement of imagery, complete imagery, and removal of imagery. It was traced how these methods were applied during the translation of the TV series "Friends" and conclusions about the advantages of their use were made.

Key words: phraseology, phrasal verbs, imagery, national culture.

Національний характер мови визначають усталені словосполучення, або ж фразеологізми, і відображають найбільш експресивну, кольорову та живу частину словникового складу мови. Іноді емоційне забарвлення може визначатися контекстом ситуації, і тоді навіть стилістично нейтральні фразеологізми набувають певного характеру [1, с. 64-66].

Усталеними словосполученнями в англійській мові також можна вважати так звані phrasal verbs (фразальні дієслова). Це підвид дієслів, які утворюють сполучення із смислових дієслів та прийменників. Таким чином дієслова *make, blow, break*, які означають: робити, дмухати, ламати відповідно, у сполучанні з прийменником *up* набувають нових значень: вигадувати, вибухнути, розсміятися.

Відомо, що існують інтернаціональні фразеологізми, сформовані на основі античної міфології та Біблії, які виражені однаково англійською та українською (Pandora's box/скринька Пандори, Adam's apple/Адамово яблуко). Є такі, які мають

однакову семантику і застосовуються у схожих ситуаціях, але відрізняються формально (To kill those two birds with one stone/Вбити двох зайців одним пострілом). А є і такі, які продукуються власне нацією, тобто виникають з особливостей національної культури та історії, її традицій, тривалих спостережень і т. п. (Taking coals to Newcastle, Через хату перехилиться та й моркву вирве) Використання цих фразеологізмів в свою чергу формує вербальне підґрунтя національної ментальності. Тому питання їх адаптації в контексті кіно набуває неабиякої значущості.

Існує чотири способи відтворити образні фразеологічні одиниці:

- Повне збереження іншомовного образу
- Часткова зміна образності
- Повна зміна образності
- Зняття образності

Перший спосіб розрахований на дублювання інтернаціональних фразеологічних одиниць: приказок, прислів'їв, крилатих висловів, усталених

метафор і т. і. Наприклад *in the seventh heaven/на сьомому небі, to play with fire/грати з вогнем*. Зазвичай таке збереження образності реалізується без будь-яких змін, а от решта способів передбачають певні трансформації сполук. Другий – може замінити один із компонентів, образ замінюється іншим, схожим: *in the dead of night/глухої ночі, in broad daylight/серед білого дня, a diamond of a first water/діамант чистої води*. Третій спосіб зберігає образ, але змінює граматичну форму виразу (однина-множина): *to give a free hand/позв'язати руки, дати волю дії*. Останній – найцікавіший з творчої точки зору, адже передбачає повну заміну образності і створення нової фразеологічної сполуки: *to take smb for a ride/підняти на сміх*. Переклад фразеологічних одиниць зі зняттям образності пояснюється відсутністю звучання, актуальності і подальшого сприйняття: *to throw a sponge/скласти зброю*.

При перекладі фразеологічних одиниць важливо завжди зважати на контекст і слідувати скоріше інтуїції, а не словниковим канонам, адже, в залежності від ситуації вживання та загального настрою тексту адаптовані відповідники можуть варіюватися. [1, с. 67-68].

Наявність “ендемичних” фразеологічних сполук, тобто таких, що не мають жодного відповідника, або ж хоча б приблизно доречного замітника у просторі інших мов, спричинює складності у дублюванні, адже почасти жоден із наведених варіантів перекладу не спрацює.

У межах дослідження розглянуто т/с «Друзі» ('Friends'), із оригінальною та адаптованою доріжками.

Погляньмо на сцену із 14 серії 8 сезону ('The One With Secret Closet'). Конфлікт цієї сцени у тому, що Фібі, яка є

професійною масажисткою, ображена на Моніку, тому що та потайки від неї користується послугами іншої масажистки. Зрештою, Фібі вмовляє подругу спробувати її масаж, і наприкінці сцени згадує Роса (палеонтолог, любить все, що будь-як пов'язане із динозаврами). Варто зазначити, що більшість жартів у серіалі формуються із особливостей характерів персонажів, наприклад, Фібі часто поводить себе пришепекувато, або ж настільки неконгруентно ситуації, що її вважають дивною, мало не божевільною.

Monica: Okay, if it means that much to you...

Phoebe: It does! How would you feel if you couldn't share your cooking? Or-or imagine how Ross would feel if he couldn't teach us about dragons.

Monica: Dinosaurs.

Phoebe: Potato, potaato.

Вираз 'Potato, potaato' складно вважати фразеологізмом, адже семантика його будується не за граматичним принципом побудови фрази чи словосполуки, а радше, за фонетичним. Тобто тут фонетична особливість вимови слова 'potato' є переданням семантичного навантаження. У англійській мові так само цей вираз не звучить як звичайна ідіома, адже сенс закладений глибше: різна інтерпретація одного і того ж не змінює самої суті інтерпретованого, а передається це всього лише прикладом. У випадку Фібі, суть змінюється докорінно, але на цьому і побудовано жарт, тому що неусвідомлено вживає фразеологізм в антонімічному значенні.

У мовленнєвому вимірі української культури немає навіть трохи схожого варіанта, тому варто спробувати перекласти цей вираз у всіх запропонованих способах, щоб з'ясувати його інтермовну валентність.

● **Повне збереження іншомовного образу**

Моніка: Окей, якщо для тебе настільки важливо...

Фібі: Важливо! Як би тобі було, якби ти не могла годувати нас тим, що приготувала? Або-або уяви як було б Росові, якби він не міг розповідати нам про своїх драконів?

Моніка: Динозаврів.

Фібі: Картонля, картопля.

● **Часткова зміна образності/ повна зміна образності**

Моніка: Окей, якщо для тебе настільки важливо...

Фібі: Важливо! Як би тобі було, якби ти не могла годувати нас тим, що приготувала? Або-або уяви як було б Росові, якби він не міг розповідати нам про своїх драконів?

Моніка: Динозаврів.

Фібі: Каталог, катаалог.

● **Зняття образності**

Моніка: Окей, якщо для тебе настільки важливо...

Фібі: Важливо! Як би тобі було, якби ти не могла годувати нас тим, що приготувала? Або-або уяви як було б Росові, якби він не міг розповідати нам про своїх драконів?

Моніка: Динозаврів.

Фібі: Все одно.

Українська озвучка, послуговуючись останнім способом перекладу, тобто повним зняттям образності, подає такий варіант.

Моніка: Добре, якщо це для тебе так важливо...

Фібі: Важливо! От уяви, якби ти нікого не могла пригостити своїми стравами. Уяви, якби Рос не мав змоги розповідати нам про драконів.

Моніка: Про динозаврів.

Фібі: Кому яка різниця!

Отже, снує безліч мовно-культурних явищ, які практично неможливо перекласти іншою мовою, стовідсотково зберігши їхні семантику, образність, етимологію та експресивне забарвлення. Щоправда, є і багато способів адаптувати їх під простір споживача і тим самим покращити сприйняття, зробити продукт “істивнішим”. Стикаючись із труднощами дублювання тексту, варто покладатись на власне чуття мови і пробувати саме адаптувати текст, а не калькувати сухий, безвідтінковий сенс тексту.

Список літератури

1. Полюжин М. М. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську / М. М. Полюжин, Н. М. Максимчук, Л. Ф. Омельченко. – К. : НМК ВО, 1991. – 96 с.

Список джерел

2. ‘Friends’, 1994-2004, (10x06)
3. «Друзі», 1994-2004, (10x06)